

Rapport

uitgebracht aan de gemeente Delft

Bevindingen jaarrekeningcontrole 2006

Aan de gemeenteraad
van de gemeente Delft
t.a.v. mevrouw Van Delft,
raadsgriffier
Postbus 78
2600 ME DELFT

Datum

8 juni 2007

Behandeld door

Ons kenmerk

07R1473/JB/5501-

3111107650

Uw kenmerk

Onderwerp

Rapport van bevindingen jaarrekeningcontrole 2006

Geachte raad,

Wij hebben de jaarrekening 2006 van uw gemeente gecontroleerd. In dit rapport informeren wij u over onze bevindingen.

Hierbij hanteren wij de volgende indeling:

1. Inleiding
2. Accountantsverklaring
3. Rechtmatigheid
4. Financiële beheer en organisatie
5. Automatisering
6. Resultaat 2006
7. Single information Single audit
8. Overige bevindingen bij de controle van de jaarrekening 2006
9. Conclusie

1. Inleiding

Uitgangspunt voor onze controle van de jaarrekening 2006 is het plan van aanpak zoals dit door u is vastgesteld in de raadsvergadering d.d. 25 januari 2007. In dit plan van aanpak is de goedkeuringstolerantie bepaald op 1% van de totale lasten voor fouten en op 3% van de totale lasten voor onzekerheden.

U hebt de rapporteringstolerantie vastgesteld op € 100.000. Dit betekent dat wanneer wij een fout of onzekerheid van € 100.000 of hoger bij onze controle aantreffen wij deze altijd in het verslag van bevindingen opnemen. De accountantscontrole is niet specifiek gericht op het vinden van een fout of onzekerheid met een omvang van € 100.000 of hoger, maar geconstateerde fouten of onzekerheden van deze omvang moeten wel aan de gemeenteraad bekend worden gemaakt.

2. Accountantsverklaring

2.1. Opdracht

Wij hebben van u de opdracht gekregen om de programmarekening 2006 van de gemeente Delft te controleren. In de raadsvergadering van 25 januari 2007 is het plan van aanpak accountantscontrole 2006 goedgekeurd en het controleprotocol vastgesteld. In deze vergadering is tevens verzocht om de grondexploitaties met meer dan normale aandacht in onze controle te betrekken.

Overige aanvullende werkzaamheden 2006 betreffen:

- Conferentie afdeling AO/IC en advisering over steekproeven.
- Advisering OBS Spoorzone.
- Extra interim-controle eerste kwartaal 2007.
- Aanvullende advisering interne rechtmatigheidsonderzoeken.
- Single audit Single Information (SiSa).
- Aanvullende werkzaamheden jaarrekeningcontrole mei 2007.

2.2. Strekking van de accountantsverklaring

Artikel 213 lid 3 van de gemeentewet bepaalt dat de accountantsverklaring op grond van de uitgevoerde controle aangeeft of:

- a. de jaarrekening een getrouw beeld geeft van zowel de baten en lasten als de grootte en samenstelling van het vermogen;
- b. de baten en lasten, alsmede de balansmutaties rechtmatig tot stand zijn gekomen en
- c. de jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de bij of krachtens algemene maatregel van bestuur te stellen regels, bedoeld in artikel 186 (het Besluit Begroting en Verantwoording, hierna BBV).

Onze accountantsverklaring hebben wij u afzonderlijk doen toekomen. De accountantsverklaring is goedkeurend, voor het getrouw beeld en met beperking voor de rechtmatigheid.

Wij merken volledigheidshalve nog op dat bij de programmarekening een erratum is toegevoegd. Dit erratum is onderdeel van de door ons gecontroleerde programmarekening.

2.3. Foutenevaluatie

De door u bepaalde goedkeuringstolerantie voor fouten bedraagt € 3,8 miljoen (1% van de totale lasten) en voor onzekerheden € 11,5 miljoen (3% van de totale lasten). Deze percentages zijn de wettelijk vastgestelde percentages. Zover ons bekend passen op enkele uitzonderingen na alle gemeenten deze percentages toe. De omvang van de tolerantiebedragen lijkt in absolute zin hoog, maar dient afgezet te worden tegen een lastenniveau van ruim € 380 miljoen.

Met uitzondering van de in paragraaf 8 genoemde bedragen zijn alle fouten en onzekerheden zoals deze zijn gebleken tijdens de controle en betrekking hebbend op het *getrouw beeld* van de baten en lasten en samenstelling van het vermogen gecorrigeerd. De niet gecorrigeerde bedragen zijn niet van invloed op het *getrouw beeld*.

Fouten en onzekerheden met betrekking tot de rechtmatige totstandkoming van de baten en lasten en balansmutaties zijn veelal niet corrigeerbaar of herstelbaar. Hieronder noemen wij de belangrijkste *rechtmatigheidsfouten* en onzekerheden.

Rechtmatigheidsfouten:

- Bij de uitvoering van de interne rechtmatigheidscontrole is geconstateerd dat de interne regelgeving met betrekking tot subsidieverstrekingen niet in alle gevallen is nageleefd. De totale (geëxtrapoleerde) fout bedraagt € 2,2 miljoen.
- Bij een aantal inkopen is niet conform de Europese aanbestedingsregels aanbesteed. De bijbehorende rechtmatigheidsfouten bedragen € 2,2 miljoen.
- Voor een aantal lasten geldt dat uitgaven zijn verricht die niet voldoen aan de begrotingsrechtmatigheid. In totaal bedragen de fouten € 0,45 miljoen. Deze bedragen staan ook vermeld in het jaarverslag en bijbehorend erratum.
- De voorzieningen voor wachtgelden en voor FLO-brandweer voldoen niet aan het BBV. Het totaal van deze voorzieningen bedraagt € 0,6 miljoen.
- De post overige onderhanden werk bevat een fout ad € 0,175 miljoen.

Het totaal van de fouten ligt tussen de € 3,8 miljoen (1 %) en € 11,4 miljoen (3 %). Bij een dergelijke omvang is het oordeel een accountantsverklaring met beperking.

Rechtmatigheidsonzekerheden:

Onzekerheden betekent dat onvoldoende vast staat of de wet- en regelgeving is nageleefd. Wij hebben de volgende onzekerheden geconstateerd:

- Bij de uitvoering van de interne rechtmatigheidscontrole is geconstateerd dat de interne regelgeving met betrekking tot subsidieverstrekingen niet in alle gevallen is nageleefd. Er bestaat met betrekking tot de naleving van de interne regelgeving geëxtrapoleerd een onzekerheid voor een bedrag van indicatief € 0,6 miljoen.
- De balanspost langlopende schulden BWS bevat een onzekerheid ad € 0,3 miljoen. Zie paragraaf 8.3 in dit rapport.

Het totaal van de onzekerheden blijft binnen de goedkeuringstolerantie ad € 11,4 miljoen.

Van de uitkomsten van de interne rechtmatigheidsonderzoeken zijn interne rapportages voor handen, waarin is weergegeven welke fouten en onzekerheden zijn geconstateerd.

3. Rechtmatigheid

In 2004 is de controle financiële rechtmatigheid ingevoerd bij provincies en gemeenten. Dit ging gepaard met de nodige invoeringsproblemen. Om de rechtmatigheid vast te kunnen stellen was het noodzakelijk dat er een normen- en toetsingskader was vastgesteld. Vervolgens diende de interne organisatie hierop te zijn ingericht. Pas als dit het geval was kon de accountant tot een rechtmatigheidsoordeel komen. In 2004 en 2005 was dit voor veel gemeenten niet mogelijk, waardoor een niet goedkeurende accountantsverklaring is afgegeven. Ook voor de gemeente Delft was dit het geval.

Om tot een goedkeurende accountantsverklaring te kunnen komen is het van belang dat de interne organisatie zodanig is ingericht dat de naleving van wet- en regelgeving is gewaarborgd. Dit dient bevestigd te worden door interne en externe controles.

Uit de interne controle dient te blijken of terecht kan worden gesteund op de beheersorganisatie. De accountant richt zich op de uitkomsten van de interne controle. Uitgangspunt is dat pas controle mogelijk is als de gemeente zelf ook voldoende inzicht heeft in de beheersorganisatie.

De gemeente Delft heeft er voor gekozen om de belangrijkste processen waar financiële beheershandelingen worden verricht te controleren via een verbijzonderde interne controle. Deze interne controles zijn in maart 2007 afgerond. In deze interne rechtmatigheidscontroles is specifiek het voorwaarden criterium getoetst. Getrouwheidsaspecten zijn niet of in beperkte mate getoetst. Doordat de resultaten laat bekend waren, was het niet mogelijk bij de interim-controle inzicht te verkrijgen in de rechtmatigheid.

Om deze reden is in overleg een extra interim-controle uitgevoerd in het eerste kwartaal van dit jaar om alsnog kennis te nemen van de voorlopige uitkomsten en op basis van deze uitkomsten de rechtmatigheid verder te controleren. Op deze wijze is voorkomen dat ook in 2006 niet tot een oordeel kan worden gekomen over de rechtmatigheid. Aansluitend heeft herhaaldelijk overleg en advisering plaatsgevonden over de aanpak en resultaten interne (rechtmatigheids) controles. Doordat een aantal interne controles nog doorliepen na de extra interim-controle kon met een deel van de einduitkomsten pas rekening worden gehouden tijdens de jaarrekeningcontrole. Hierdoor heeft het ook geruime tijd geduurd om tot een oordeel over de rechtmatigheid te kunnen komen.

Uiteindelijk is op basis van het aantal fouten en onzekerheden het eindoordeel een accountantsverklaring met beperking. Dit is een verbetering ten opzichte van 2005, immers toen was er sprake van een oordeelsonthouding. Voor veel gemeenten geldt dat het komen tot een goedkeurende accountantsverklaring een proces is van enkele jaren. De reden dat het enkele jaren kan duren is enerzijds dat het kwalitatief goed inrichten van de interne organisatie tijd kost en anderzijds dat sommige processen niet in één jaar te veranderen zijn. Voor subsidies geldt bijvoorbeeld dat een subsidie 2006 in 2005 wordt aangevraagd, in 2006 wordt betaald en in 2007 wordt afgerekend. Een verbetering in 2006 heeft hierdoor een effect op de rechtmatigheid 2008. Gesteld kan worden dat het groeiproces goed verloopt, echter op basis van de uitkomsten 2006 gelden ook voor 2007 nog de nodige risico's. Wanneer concreet maatregelen worden genomen op basis van de uitkomsten rechtmatigheidscontrole 2006, ligt het in de lijn der verwachtingen dat 2007 een goedkeurende accountantsverklaring mogelijk moet zijn.

Wij gaan in deze paragraaf beknopt in op die processen waar fouten, onzekerheden of risico's zijn aangetroffen.

3.1. Subsidieverstrekingen

Een belangrijk deel van de uitgaven bestaat uit subsidieverstrekingen (indicatief circa € 50 miljoen). Bij de controle van 2005 zijn een groot aantal tekortkomingen gebleken. Dit heeft tot een verbeterplan geleid voor 2006.

Intern is circa € 7 miljoen van de subsidies gecontroleerd. Uit de controles blijkt dat € 2,2 miljoen van de subsidies fouten bevat en € 0,6 miljoen onzekerheden. Fouten betekent dat niet aan de wet- en regelgeving is voldaan. Dit hoeft overigens niet te betekenen dat een instelling ten onrechte subsidie heeft ontvangen. Er is vastgesteld dat niet aan alle formele bepalingen is voldaan. In veel gevallen kan deze informatie alsnog geleverd worden op een later moment. De raad kan hierover dan alsnog beslissen. Voor de rechtmatigheidscontrole geldt echter dat er sprake is van een fout, zolang dit niet heeft plaatsgevonden.

Onzekerheden betekent dat onvoldoende vast staat of de wet- en regelgeving is nageleefd. Onzekerheden met betrekking tot de rechtmatigheid kunnen diverse oorzaken hebben.

De belangrijkste oorzaken betreffen zaken waarbij informatie om tot een oordeel over de rechtmatigheid te komen ontbreekt of er wordt niet aan alle formele bepalingen voldaan, waarbij het onvoldoende duidelijk is wat de financiële consequenties zijn.

Intern is gerapporteerd welke soort fouten en onzekerheden per subsidie zijn aangetroffen. Het betreft hier een breed scala aan soorten. Het komt voor dat activiteitenverslagen en financiële (jaar)verslagen ontbreken, een aanvraag niet volledig is, stukken ontbreken zoals bijvoorbeeld de aanvraag zelf, et cetera.

Duidelijk is dat er sprake is van een verbetering ten opzichte van 2005. Desondanks zijn er toch fouten en onzekerheden geconstateerd. Omdat er gewerkt is met een steekproef zijn de resultaten doorvertaald naar het totaal van alle subsidies. Concreet betekent dit dat minder fouten zijn vastgesteld dan waar mee is gerekend in onze foutenevaluatie. Het alternatief zou zijn om nog veel meer subsidies te controleren. Dit heeft alleen zin als de verwachting is dat de uitkomsten dan positiever zijn en de extra kosten die met deze aanvullende controles gepaard gaan dit doel rechtvaardigen. Uw gemeente heeft er voor gekozen om de inspanningen vooral op 2007 te richten en verbeteringen verder door te voeren.

3.2. Inkopen en aanbestedingen

Intern is de naleving van de Europese aanbestedingsregels gecontroleerd. De controle van interne aanbestedingsregels is achterwege gebleven omdat deze vanaf 2006 niet langer onderdeel zijn van de rechtmatigheidscontrole. Tot en met 2005 vielen deze interne regels onder de rechtmatigheidstoets. Vanaf 2006 is dit veranderd door een uitspraak van het platform rechtmatigheid provincies en gemeenten. Dit platform heeft op 1 oktober van dit jaar een nieuwe kadernota uitgebracht. In deze kadernota staan voor gemeente en accountant adviezen over hoe omgegaan dient te worden met rechtmatigheid. Er staat onder andere in vermeld dat de voorschriften die het college uitvaardigt niet onder de rechtmatigheidstoets vallen (behoudens enkele uitzonderingen).

De gehele inkoopmassa is in de controle betrokken. In totaal is vastgesteld dat bij elf inkopen ten onrechte niet Europees is aanbesteed. De totale fout bedraagt € 2,2 miljoen. De fouten blijken in de meeste gevallen (negen keer) veroorzaakt doordat de waarde van de inkoopbehoefte verkeerd is berekend. Bij het beoordelen van het wel of niet Europees aanbesteden dient de inkoopbehoefte van meerdere jaren te worden opgeteld.

Onze inschatting is dat de soort fout eenvoudig via interne controlemaatregelen voorkomen kan worden. Er kan bijvoorbeeld een lijst worden gegenereerd waarbij jaarlijks terugkerende inkopen met bijbehorende leveranciers aan de inkopende afdelingen worden verstrekt. Omdat overtredingen van Europese aanbestedingsregels niet herstelbaar zijn, is het noodzakelijk om de verbeteringen in de interne controle direct te implementeren.

3.3. Begrotingsrechtmatigheid

Onderdeel van de rechtmatigheidscontrole is het toetsen van de begrotingsrechtmatigheid. In het toetsingskader staat hierover het volgende vermeld:

Bij het *begrotingscriterium* is het budgetrecht van de raad aan de orde. Het gaat het er om dat financiële beheershandelingen binnen de grenzen van de geautoriseerde begroting tot stand komen. Als de werkelijke uitgaven hoger zijn dan hetgeen begroot was, kan er sprake zijn van begrotingsonrechtmatigheid. Deze overschrijdingen dienen expliciet door de raad te worden geautoriseerd. Met de raad moet worden afgestemd in hoeverre de begroting daarop aangepast moet worden. Indien overschrijdingen niet in overeenstemming zijn met raadsbeleid en de met de raad afgesproken spelregels voor de begrotingsrechtmatigheid, zal de accountant dit als een onrechtmatigheid meewegen bij de controle.

In het toetsingskader is aangegeven welke soorten afwijkingen rechtmatig zijn en welke onrechtmatig. In de programmarekening wordt conform het toetsingskader per programma vermeld en verklaard welke afwijkingen er in 2006 zijn geweest. De door de gemeente verantwoorde onrechtmatigheden bedragen per saldo € 449.000.

Wij hebben de afwijkingen van de begroting getoetst. Deze toets is moeizaam verlopen. In de praktijk blijkt niet altijd duidelijk of expliciet autorisatie door de raad heeft plaatsgevonden. Autorisatie kan niet alleen plaatsvinden door de begroting en begrotingswijzigingen, maar ook door bijvoorbeeld alleen melding aan de raad of besluitvorming afgeleid van eerdere raadsbesluiten.

Wij constateerden onder andere dat een aantal begrotingswijzigingen door het college waren geautoriseerd in plaats van door de raad. Het bleek bij deze wijzigingen voor een belangrijk deel om budgetoverhevelingen uit 2005 te gaan. Niet uitgegeven begrote bedragen 2005 die bijvoorbeeld ten laste van een bestemmingsreserve zouden worden gebracht, zijn overgeheveld naar 2006. Omdat niet duidelijk was of de raad deze overhevelingen zou hebben goedgekeurd, is nader onderzoek verricht. Hieruit is gebleken dat de wijzigingen in overeenstemming zijn met eerdere raadsbesluiten.

Het onderzoek naar de rechtmatigheid van afwijkingen van de begroting heeft tot de conclusie geleid dat het inzicht hierin voor verbetering vatbaar is. Wij adviseren u na te gaan in hoeverre verbeteringen mogelijk zijn. Wij verwijzen in dit verband tevens naar de door ons aan het college uitgebrachte managementletter 2006, waarin wij onder andere zijn ingegaan op de hoge mate van detaillering van de begroting zoals deze in het informatiesysteem is vastgelegd en het relatief hoge aantal begrotingswijzigingen dat daaruit voortvloeit. Uit interne rapportages blijkt dat het gevolg is dat mutaties soms pas na 2 maanden het systeem worden ingebracht. Dit betekent dan dat tussentijds een goede sturing op de begroting niet goed mogelijk is, immers de begroting loopt altijd achter op de realisatie. Nadere aanbevelingen vereisen onderzoek dat buiten de reikwijdte van deze controle valt.

3.4. Afwijkingen BBV

De jaarrekening dient te voldoen aan het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). De controle hierop is onderdeel van de door ons uitgevoerde getrouwheidscontrole. Geconstateerde fouten zijn tevens rechtmatigheidsfouten.

Bij de jaarrekeningcontrole zijn een aantal fouten geconstateerd. Voor zover deze fouten niet zijn gecorrigeerd, staan deze vermeld onder paragraaf 8.

Het totaal van de ongecorrigeerde fouten bedraagt € 775.000.

3.5. Overige onrechtmatigheden

Met betrekking tot de overige lasten en baten zijn voor de onderdelen belastingen en leges en personeelsdeclaraties diverse fouten geconstateerd. De fouten zijn gekwantificeerd en blijven beperkt tot zeer geringe bedragen. Personeelsdeclaraties en belastingen en leges zijn echter wel posten waar geringe fouten gevoelig kunnen liggen. Wij adviseren daarom maatregelen te treffen om de fouten in de toekomst te voorkomen.

4. Financiële beheer en organisatie

Artikel 213 lid 4a van de gemeentewet bepaalt dat het verslag van bevindingen van de accountant in ieder geval bevindingen bevat over de vraag of de inrichting van het financiële beheer en van de financiële organisatie een getrouwe en rechtmatige verantwoording mogelijk maken. Wij gaan daar nu op in.

Ter voorbereiding op de controle van de jaarrekening 2006 hebben wij een interim-controle uitgevoerd in oktober en een interim-controle in februari. Tijdens de interim-controles onderzoeken wij onderdelen van het financiële beheer en de financiële organisatie. Onze gedetailleerde bevindingen hebben wij conform het door de raad vastgestelde controleprotocol gerapporteerd aan het college van burgemeester en wethouders.

4.1. Jaarrekeningproces

Onze bevindingen met betrekking tot het jaarrekeningproces zijn als volgt:

- Het proces van opstellen van de jaarrekening door de gemeente is verbeterd ten opzichte van vorig jaar. Toch is dit proces ook voor het verantwoordingsjaar 2006 nog niet optimaal verlopen. De jaarrekening bleek bij aanvang van de controle nog niet geheel gereed. Hierdoor was de interne controle op de opgeleverde jaarrekening nog niet afgerond.

- De jaarrekening is gedurende de controle meerdere keren gecorrigeerd. Dit, zowel naar aanleiding van door de gemeente zelf geconstateerde fouten als naar aanleiding van onze bevindingen. Wij merken in dit verband nog op dat in het jaarverslag diverse inconsistenties kunnen voorkomen als gevolg van deze correcties. Dit doet echter niets af aan ons oordeel over de getrouwheid van de in de jaarrekening verantwoorde cijfers.
- De inhoud van de toelichtingen op de financiële cijfers is voor verbetering vatbaar. Aanvankelijk bleken diverse toelichtingen onduidelijk of onvolledig. Dit is in belangrijke mate aangepast.
- Het controleren van een aantal posten bleek erg tijdrovend, omdat het de organisatie veel inspanningen kostte om de benodigde onderliggende informatie aan te leveren. Dit speelde zich met name af bij de controle van de reserves en voorzieningen en de controle van de begrotingsrechtmatigheid.
- In 2006 is voor het eerst een SiSa-bijlage opgenomen, met daarin de verantwoording van de bestedingen voor een aantal rijksbijdragen, zie paragraaf 7. Deze bijlage is later opgeleverd dan de jaarrekening, waardoor de controle ook later is gestart en later (begin juni) is afgerond.

Belangrijke verbetering ten opzichte van 2005 was dat minder correcties noodzakelijk waren en dat de samensteldossiers sterk verbeterd zijn.

Voor de toekomst adviseren wij om voorafgaand aan onze controle het opstellen van de jaarrekening volledig af te ronden. Hierdoor wordt het mogelijk om het samensteldossier van de jaarrekening inclusief de bijbehorende interne controle af te ronden. Eventuele correcties die daaruit voortvloeien worden bij voorkeur voorafgaand aan de accountantscontrole verwerkt.

4.2. Presentatie jaarrekening

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) staat vermeld welke elementen in de jaarrekening dienen te zijn opgenomen. De gemeente Delft heeft diverse elementen opgenomen in het jaarverslagdeel in plaats van in het jaarrekeningdeel. Het gevolg is dat niet altijd in één keer duidelijk is waar de verplicht op te nemen informatie staat verantwoord. De analyse begroting versus realisatie wordt bijvoorbeeld gegeven per programma in het jaarverslagdeel, waarbij een beknopte toelichting aan het begin van het jaarverslag is opgenomen. Voorschrift is dat deze informatie in het jaarrekeningdeel wordt verantwoord. Daarnaast is in het BBV geregeld dat voor onderdelen meer informatie wordt gevraagd, dan thans wordt verantwoord. Als voorbeeld noemen wij de toelichting op de reserves en voorzieningen. Deze worden vrij beknopt toegelicht, terwijl feitelijk de aard en de reden van elke reserve en voorziening en de mutaties daarin uitgebreider dienen te worden toegelicht.

10

8 juni 2007

07R1473

Omdat het hier met name om presentatie-eisen gaat heeft voorgaande conclusie geen gevolgen gehad voor ons oordeel. Wij adviseren om voor 2007 na te gaan of de verslaggeving beter kan worden toegesneden op de BBV-voorschriften.

4.3. Overige bevindingen

Zoals eerder vermeld voeren wij ter voorbereiding op de controle van de jaarrekening 2006 een interim-controle uit. Tijdens de interim-controle onderzoeken wij onderdelen van het financiële beheer en de financiële organisatie. Onze gedetailleerde bevindingen hebben wij gerapporteerd aan het college van burgemeester en wethouders. Wij merken hier nog een aantal relevante zaken op.

4.3.1 Projecten

Op basis van onze bevindingen 2005 en bevindingen 2006 constateren wij dat er onduidelijkheden kunnen ontstaan rondom de financiële uitkomsten van een project. Hierover hebben wij gerapporteerd in de managementletter 2006. Enkele oorzaken zijn onduidelijkheden rondom de wijze waarop de financiële verantwoordelijkheden rondom de einduitkomsten van een project zijn geregeld en de kwaliteit van de projectadministratie en de vertaling daarvan naar de financiële administratie. De dossiervorming voor een aantal projecten is sinds de interim-controle inmiddels verbeterd. Tevens is een informatie-protocol voor grote projecten opgesteld. Het doel van dit protocol is om tot een zo optimaal mogelijke besturing en beheersing van een groot project te komen op basis van tijdige, juiste en relevante informatie.

4.3.2. Grondexploitaties

Het financiële beheer betreffende grondexploitaties is in 2006 verder verbeterd. Grondexploitaties zijn geactualiseerd, een tussentijds MPV is opgesteld, afwijkingen zijn tijdig voorgelegd aan de raad, de toelichting in de jaarrekening is verbeterd en de cijfers zijn vooraf getoetst aan het BBV. Bij de controle zijn geen fouten of onzekerheden geconstateerd.

De verdere verbetering van het inzicht was noodzakelijk, omdat de reserve grondbedrijf inmiddels is uitgeput. Voor de thans bekende verliezen zijn voorzieningen gevormd voor een bedrag ad € 31,6 miljoen (contante waarde). Dit bedrag is voor Harnasch Polder Wonen fors verhoogd door actualisatie van de grondexploitatie. Uit deze actualisatie bleek een fors negatievere uitkomst, wat inmiddels aan de raad is voorgelegd en is verwerkt in de jaarrekening. Tegenover de verliezen staat slechts € 4,9 miljoen aan verwachte winsten op grondexploitaties. Concreet betekent dit dat de beheersing van de grondexploitaties en het voorkomen van verder oplopende verliezen cruciaal is, omdat er vanuit het grondbedrijf geen dekking voorhanden is om verdere tegenvallers op te vangen. Dit wordt in voldoende mate onderkend. Er wordt gewerkt aan verdere verbeteringen in de organisatie, die ten goede komen aan de beheersing.

5. Automatisering

Wij maken jaarlijks melding van de bij de controle van de jaarrekening opgedane bevindingen over de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking.

Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel omtrent de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken omtrent de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan. Onze bevindingen raken dan ook slechts die onderdelen die wij onderzocht hebben, wat wil zeggen dat wij ter zake geen volledigheid pretenderen.

Bij onze controle zijn geen zaken betreffende de betrouwbaarheid en de continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking gebleken, waarvan wij aan u zouden moeten rapporteren. Wel doen wij een aantal aanbevelingen. Deze hebben wij onderhands verstrekt aan de betrokken afdeling. De aanbevelingen hebben betrekking op diverse beveiligingsaspecten.

6. Resultaat 2006

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) bepaalt dat toevoegingen en onttrekkingen aan reserves in de bepaling van het resultaat voor bestemming niet als lasten of baten mogen worden meegerekend. Alle toevoegingen of onttrekkingen moeten plaatsvinden via de resultaatbestemming. Hiermee wordt bereikt dat het resultaat voor bestemming exact gelijk moet zijn aan de mutatie in het eigen vermogen. De jaarrekening van de gemeente Delft geeft op dit punt het volgende beeld (x € 1 miljoen):

Eigen vermogen ultimo 2005	156,0
Correctie Grotius College beginbalans 2005 en afronding	<u>-2,1</u>
Eigen vermogen, gecorrigeerd, 2005	<u>153,9</u>
Eigen vermogen ultimo 2006	<u>140,6</u>
Resultaat voor bestemming (nadelig)	<u>-/- 13,3</u>

Vervolgens is via de resultaatbestemming € 40,6 miljoen aan de reserves toegevoegd en € 54,2 miljoen aan reserves onttrokken.

Dit geeft voor 2006 het volgende beeld (x € 1 miljoen):

Resultaat voor bestemming (nadelig):	-/- 13,3
Resultaatbestemming (toevoeging aan reserves)	-/- 40,5
Resultaatbestemming (onttrekking aan reserves)	+ 54,2
Resultaat na bestemming (voordelig):	<u>0,4</u>

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) bepaalt in artikel 28 dat de toelichting op de programmarekening een analyse van afwijkingen tussen de begroting na wijziging en de programmarekening bevat. De baten en lasten moeten afzonderlijk worden toegelicht.

In het jaarverslag is per thema een uitgebreide analyse opgenomen van de resultaten ten opzichte van de begroting. In de toelichting op de programmarekening is een samenvatting op programmaniveau opgenomen.

Het positieve resultaat is opgebouwd uit een groot aantal positieve en negatieve afwijkingen per thema. Wij volstaan met het verwijzen naar de analyse in het jaarverslag per programma. Wij merken wel op dat het (positieve) resultaat voor een belangrijk deel beïnvloed wordt door onderbestedingen voor zaken die verschoven zijn naar een later moment en door de wijze van begroten van meerjarige projecten. Tot en met 2006 kwam het voor dat een meerjarig project in één jaar werd begroot, waardoor er altijd een onderbesteding is, die vervolgens wordt doorgeschoven naar het volgende jaar. Dit vertroebeld het inzicht in de afwijkingen.

7. Single information Single audit

In 2007 is met terugwerkende kracht tot 1 januari 2006 voor 29 bestaande specifieke uitkeringen, waaronder de WWB, het beginsel van Single information en Single audit (SiSa) ingevoerd. Het uitgangspunt van SiSa is dat één uniforme verantwoordingsmethode voor alle specifieke uitkeringen wordt gehanteerd. Dit houdt in dat in een nieuwe BBV-verplichte bijlage bij de jaarrekening 2006 beperkte specifieke (financiële) informatie over deze 29 specifieke uitkeringen moet worden verstrekt. Voor de specifieke verantwoordingen die (nog) niet onder SiSa vallen, moet de gemeente een afzonderlijke verantwoording opstellen conform voorgaande jaren. In 2007 zullen naar verwachting alle verantwoordingen aan het rijk onder het principe van SiSa vallen.

Voor de gemeente Delft is SiSa in 2006 van toepassing op 8 specifieke uitkeringen. Het betreft:

- Actieplan cultuurbereik
- Onderwijsachterstandenbeleid (OAB)
- Investering stedelijke vernieuwing (ISV)
- Wet werk en bijstand (WWB)
- Inkomensvoorziening voor Oudere en Gedeeltelijk Arbeidsongeschikte Werkloze Werknemers (IOAW)
- Inkomensvoorziening voor Oudere en Gedeeltelijk Arbeidsongeschikte Gewezen Zelfstandigen (IOAZ)
- Bijstandverlening Zelfstandigen 2004 (Bbz)
- Regeling Opvoedondersteuning

7.1. Bevindingen

De verplichte SiSa-bijlage is in de jaarrekening als bijlage opgenomen en heeft als controlegetal **6.311.613.911**.

De bestedingen in het kader van deze regelingen zijn in de SiSa bijlage bij de jaarrekening verantwoord en door ons beoordeeld op getrouwheid en (indien van toepassing) rechtmatigheid. De voor de controle geldende goedkeuringstolerantie is niet langer vastgelegd in controleprotocollen per specifieke uitkering, maar sluit aan bij de voor de jaarrekeningcontrole vastgestelde controletolerantie van 1% van de totale lasten. Indien fouten of onzekerheden in de SiSa bijlage worden geconstateerd, worden deze meegenomen in de evaluatie over de gehele jaarrekening.

De rapporteringstolerantie is op grond van de nieuwe regeling gebaseerd op de lasten van de specifieke uitkering in het verantwoordingsjaar of, bij meerjarige financiële afrekening op basis van prestatieafspraken, gebaseerd op het totale voorschot per specifieke uitkering, en in alle gevallen met een ondergrens van de te melden bevindingen van:

- a. € 10.000 indien de lasten kleiner dan of gelijk aan € 100.000 zijn;
- b. 10% indien de lasten groter dan € 100.000 en kleiner dan of gelijk aan € 1.000.000 zijn;
- c. € 100.000 indien de lasten groter dan € 1.000.000 zijn.

Wij hebben over 2006 geen fouten of onzekerheden geconstateerd. De bijlage is wel op een aantal onderdelen gecorrigeerd, omdat niet voldoende duidelijk was, welke gegevens ingevuld dienden te worden. Hoewel er geen te rapporteren bevindingen zijn, dient bij de SiSa-bijlage door de gemeente wel een bestand te worden bijgevoegd met bevindingen. Dit bestand heeft een controlegetal. Het controlegetal is **0**.

7.2. Aanbevelingen

Voor de controle van 2007 en daarna doen wij de volgende aanbevelingen:

Informatie derden

Voor de uitgaven van diverse regelingen geldt dat de gemeente de gelden die worden ontvangen beschikbaar stelt aan diverse instellingen. Deze instellingen leggen pas verantwoording af over de rechtmatigheid van deze bestedingen in het jaar daaropvolgend. Om in het jaar van afrekening de rechtmatigheid te kunnen vaststellen, dient tijdig informatie van instellingen te worden ontvangen.

Wij adviseren daarom jaarlijks tijdig de benodigde informatie van de instellingen op te vragen en ook te regelen dat de termijnen waarop instellingen dienen te hebben aangeleverd te bewaken. Op deze manier kan tijdig actie worden ondernomen, ten einde te voorkomen dat bij de controle van de SiSa-bijlage onzekerheden met betrekking tot de rechtmatigheid ontstaan.

Dossiervorming SiSa-regelingen

In 2006 is voor een beperkt aantal regelingen het eerst verantwoording afgelegd over specifieke regelingen die onder SiSa vallen. In 2007 zal dit voor een veel groter aantal regelingen gaan gelden. In de gemeente Delft is de verantwoording over SiSa centraal gecoördineerd, waarbij de uitvoering in belangrijke mate bij één persoon ligt. Gezien de toename van het aantal regelingen dat onder SiSa valt zal dit in 2007 lastiger te coördineren zijn.

Wij adviseren om de centrale coördinerende rol uit te breiden en voorafgaand aan de accountantscontrole daadwerkelijk vast te stellen of de dossiervorming per specifieke regeling toereikend is. Een belangrijk hulpmiddel hierbij is een door ons verstrekte checklist per regeling. Een inhoudelijke toets wordt door ons eveneens verwacht, echter dit kan door de verantwoordelijke afdeling zelf ingevuld worden. Wij gaan er vanuit dat voor alle regelingen de aansluitingen tussen de financiële administratie en de ingevulde cijfers in de SiSa-bijlage zijn vastgelegd in de betreffende dossiers.

8. Overige bevindingen bij de controle van de jaarrekening 2006

Bij de controle van de jaarrekening zijn door ons een aantal fouten geconstateerd. Het betreft in alle gevallen fouten waarbij bedragen niet in overeenstemming met de financiële verslaggevingsregels (BBV) zijn verantwoord. Alle fouten die zijn geconstateerd, zijn ter correctie voorgelegd aan de gemeente. In de jaarrekening zijn op enkele fouten na alle geconstateerde fouten gecorrigeerd. In deze paragraaf volstaan wij daarom met het noemen van die fouten die zich jaarlijks opnieuw kunnen voordoen en fouten die niet gecorrigeerd zijn. Wij beperken ons daarbij tot de fouten die hoger zijn dan de rapportagetolerantie van € 100.000.

8.1. Arbeidskostengerelateerde verplichtingen

In de jaarrekening staan de voorzieningen wachtgelden (€ 151.000) en FLO brandweer (€ 453.000) verantwoord. Deze voorzieningen vallen in het BBV onder de noemer arbeidskosten gerelateerde verplichtingen. Hiervoor gelden specifieke verslaggevingsvoorschriften. In 2006 is voor een aantal arbeidskostengerelateerde verplichtingen nagegaan hoe het verloop zich de komende jaren zal ontwikkelen. Het gaat dan om wachtgelden, pensioenen, FLO, et cetera.

Op basis van de nieuwe inzichten in het verloop dienen de arbeidskostengerelateerde verplichtingen via de rekening van baten en lasten te lopen.

Er mag alleen een voorziening worden gevormd wanneer sprake is van een ongelijkmatig stijgend verloop van de toekomstige lasten. Dit betekent dat gevormde voorzieningen vrij dienen te vallen en dat de kosten in de reguliere begroting dienen te worden opgevangen. Beide voorzieningen hadden ten gunste van het resultaat vrij dienen te vallen. Overigens hadden de voorzieningen voor 2007 en verder onvoldoende geweest om de verwachte toekomstige lasten te kunnen dekken. Indien de voorziening wel hadden mogen blijven staan, hadden deze op het vereiste niveau gebracht dienen te worden. Correctie heeft niet plaatsgevonden.

8.2. Overige onderhanden werken

Onder het onderhanden werk staan kosten verantwoord voor een tramlijn. Een deel van deze kosten bleek ten onrechte op dit project verantwoord. In totaal is € 175.000 ten onrechte niet als lasten verantwoord. Het resultaat is voor dit bedrag te hoog. Correctie heeft niet plaatsgevonden.

8.3. BWS-subsidies

De gemeente ontvangt van het rijk BWS-subsidies. In samenhang met deze post staan op de balans de posten langlopende schulden BWS en langlopende vorderingen BWS voor een gelijk bedrag. Gebleken is dat er een verschil is ontstaan tussen nog te ontvangen bedragen en nog te betalen bedragen. Per saldo is het bedrag langlopende schulden € 329.000 lager. Bij de jaarrekeningcontrole kon geen verklaring worden gegeven voor dit verschil, waardoor er sprake is van een onzekerheid. In 2007 zal nagegaan worden wat de verklaring is voor dit verschil.

8.4. Koepoortgarage

In de gemeente Delft wordt de Koepoortgarage gerealiseerd. Op basis van een turnkey-overeenkomst zal deze parkeergarage gerealiseerd worden door Koepoort VOF. Op basis van een vast bedrag zal in de toekomst de garage worden overgedragen aan de gemeente, waarna de gemeente deze weer overdraagt aan Parking Delft B.V.

Hoewel een turnkey-overeenkomst impliceert dat de gemeente geen risico loopt, heeft de gemeente inmiddels wel een bedrag van circa € 2,9 miljoen aan voorschotten betaald.

16
8 juni 2007
07R1473

Zolang de parkeergarage nog niet is opgeleverd, loopt de gemeente over dit bedrag risico en is er tevens sprake van een renteverlies.

Administratief was er daarnaast sprake van diverse onduidelijkheden, omdat facturen die aan Parking Delft waren gericht, door de gemeente zijn betaald. In verband met een juiste BTW-afwikkeling hadden deze facturen formeel ingetrokken dienen te worden en opnieuw te worden gericht aan de gemeente.

Tijdens de controle bleek dat een bedrag ad € 230.000 aan kosten was gemaakt (en geactiveerd) dat niet verhaalbaar bleek. Dit bedrag is alsnog afgeboekt en ten laste van het resultaat gebracht.

8.5. OntwikkelBedrijf Spoorzone (OBS)

In oktober 2006 is het OntwikkelBedrijf Spoorzone (OBS) bv opgericht. De financiële ontvlechting met de gemeente is voorzien in het eerste kwartaal van 2007.

Alle gemaakte kosten en gerealiseerde opbrengsten die met OBS verrekend dienen te worden zijn met terugwerkende kracht in beeld gebracht en staan voor een bedrag ad € 2,5 miljoen als nog te verrekenen met OBS in de jaarrekening opgenomen. De ontvlechting in 2007 is in belangrijke mate ingegeven doordat juridisch/fiscaal alle consequenties in beeld gebracht dienen te zijn, alvorens financieel verrekening kan plaatsvinden. Fiscaal onjuiste keuzes kunnen tot hogere kosten leiden dan voorzien.

8.6. Grotius College

Het Grotius College in de gemeente Delft is een bestuurscommissie. Een bestuurscommissie is een gemeentelijk onderdeel en geen zelfstandige entiteit. De financiële cijfers van het Grotius College dienen daarom jaarlijks meegeconsolideerd te worden in de gemeentelijke financiële cijfers. Dit is in 2005 voor het eerst gebeurd op basis van voorlopige cijfers. Voor 2006 lag er een goedgekeurde jaarrekening. In 2005 is er vooralsnog voor gekozen de reserves op te nemen als bestemmingsreserve. Inmiddels is gebleken dat het hier om voorzieningen gaat. Om deze reden is het eigen vermogen 2005 met € 2,1 miljoen gecorrigeerd, wat zichtbaar is gemaakt in de toelichting op de balans.

9. Conclusie

Wij hebben een goedkeurende accountantsverklaring verstrekt bij de jaarrekening 2006 van de gemeente Delft voor het aspect getrouwheid en een accountantsverklaring met beperking voor het aspect rechtmatigheid. Er is sprake van een verbetering ten opzichte van 2005, omdat er toen nog een accountantsverklaring van oordeelonthouding werd afgegeven. Bij een accountantsverklaring met beperking is bekend welke fouten zich hebben voorgedaan, bij een oordeelonthouding niet.

17

8 juni 2007

07R1473

Dit maakt het mogelijk gericht maatregelen te nemen om te voorkomen dat dergelijke fouten zich in 2007 opnieuw voordoen. De kans op fouten is aanwezig omdat fouten met betrekking tot Europese aanbestedingen niet herstelbaar zijn en 2007 inmiddels is gevorderd tot en met mei. Voor subsidies geldt dat maatregelen vaak pas effect hebben op het jaar erop. Desondanks is veel wel herstelbaar, omdat het om interne regelgeving gaat. Voor begrotingsrechtmatigheid geldt dat onderzoek wenselijk is om een en ander inzichtelijker en efficiënter in te richten.

Voor wat betreft de oplevering van de jaarrekening geldt dat ondanks een betere voorbereiding toch een aantal knelpunten zijn gebleken. Het tijdsaspect blijkt een belangrijk knelpunt, waardoor informatie niet tijdig en zonder voldoende controle wordt opgeleverd. Met het gemeentelijk apparaat zal het jaarrekeningproces 2006 geëvalueerd worden om na te gaan welke verbeteringen mogelijk zijn.

Een ander aspect betreft de toets van de jaarrekening zelf aan het BBV. Wij adviseren om de informatie beter in overeenstemming te brengen met het BBV. Behalve een getrouw beeld gelden er ook bepaalde presentatie-eisen. Fouten hierin zijn minder zwaarwegend, maar werken wel verstorend in het kader van het inzicht. Een beknopte toelichting op de mutaties reserves zorgt er bijvoorbeeld voor dat de controle van deze mutaties hierdoor lastiger wordt.

Positief was met name dat het aantal fouten ten opzichte van 2005 beperkt is gebleven. Hierdoor waren minder correcties noodzakelijk. Tevens is de kwaliteit van de informatie rondom grondexploitaties belangrijk verbeterd, hetgeen tot betere informatie in de jaarrekening heeft geleid.

Wij vertrouwen erop u hiermee naar voldoening te hebben geïnformeerd. Uiteraard zijn wij graag tot een nadere mondelinge toelichting bereid.

Hoogachtend,

Deloitte Accountants B.V.

D. Vermaas RA